

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Klavír

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ILJA HURNÍK A JEHO PŘÍNOS DO KLAVÍRNÍ PEDAGOGIKY

Ráchel Skleničková

Vedoucí práce: prof. Ivan Klánský

Oponent práce: doc. Boris Krajný

Datum obhajoby: 5. 6. 2018

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Piano

BACHELOR 'S THESIS

ILJA HURNÍK AND HIS BENEFITS TO PIANO TEACHING

Ráchel Skleničková

Thesis Supervisor: Prof. Ivan Klánský

Thesis Opponent: Doc. Boris Krajný

Date of thesis defense: 5. 6. 2018

Academic title granted: BcA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma

ILJA HURNÍK A JEHO PŘÍNOS DO KLAVÍRNÍ PEDAGOGIKY

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá slavným českým skladatelem, klavíristou, spisovatelem a pedagogem Iljou Hurníkem, a to zejména jeho pedagogickými a instruktivními klavírními díly a pedagogickými metodami. Obsahuje také výzkum, nakolik jsou jeho instruktivní díla oblíbená a jaké obohacení pedagogům i žákům klavírní hry přinášejí.

Po úvodu je čtenáři představen Hurníkův život. Následuje orientační výčet jeho hudebního i slovesného díla. Ke klavírnímu a instruktivnímu dílu jsou přiřazeny kapitoly, které podrobně rozebírají nejvýznamnější zásady jeho klavírní pedagogiky a nejpoužívanější instruktivní díla pro výuku dětí.

Poslední část práce se zabývá výzkumem oblíbenosti jeho děl, provedeným formou dotazníku; získaná data jsou zpracována kvantitativně.

Klíčová slova: Ilja Hurník, klavírní pedagogika

Abstract

This bachelor degree thesis focuses on the work of a famous Czech composer, pianist, writer and teacher; Ilja Hurník. Most of his teaching methods and piano works were created for children. The thesis also summarizes research on how favored these works are among piano teachers and children, as well as, how they enrich their subjects.

After the introduction, Hurník's life is shortly described. This is then followed by an abridged list of his musical non-piano work and his books to help orient the reader. The following chapter deals with his piano work, teaching compositions for children and his principles of teaching. This chapter is further broken down and contains partial lists of the works relating to these areas.

The final part of the thesis is a research of the popularity of Hurník's pieces created for the purpose of teaching. The research was done through a questionnaire and the answers of the respondents are processed quantitatively. The form of the questionnaire was a simple rating system (yes/no or never/sometimes/often/always tick boxes) and free from comments were not used. These responses were then tabulated and the answers summarized.

Keywords: Ilja Hurník, piano pedagogy

Poděkování

Děkuji prof. Ivanu Klánskému za obětavost a ochotu při spolupráci, zejména pak za velkou pomoc se sháněním respondentů pro výzkum a šíření dotazníku.

Vřelé díky patří i MgA. Elvíře Němečkové za neméně obětavou pomoc s vytvářením a formulací citací a další praktické rady.

Děkuji také všem respondentům, kteří se výzkumu zúčastnili.

ILJA HURNÍK A JEHO PŘÍNOS DO KLAVÍRNÍ PEDAGOGIKY

Ráchel Skleničková
3. ročník

Obsah

SEZNAM TABULEK A PŘÍLOH.....	10
ÚVOD.....	11
1 ŽIVOT A DÍLO ILJI HURNÍKA	13
1.1 Život	13
1.2 Pedagogické působení	17
1.2.1 Česká Orffova škola.....	18
1.2.2 Umění poslouchat hudbu	20
1.3 Dílo hudební a slovesné	21
1.3.1 Výčet Hurníkova díla.....	21
1.4 O vztahu Ilji Hurníka ke klavíru a klavírní pedagogice	24
1.4.1 Cesta s motýlkem	25
1.4.2 Další instruktivní skladby.....	26
1.4.3 Výčet klavírního díla	27
1.5 Výčet Hurníkových ocenění.....	28
2 VÝZKUM	29
2.1 Využití pedagogických děl Ilji Hurníka klavírními pedagogy	29
2.2 Výsledky výzkumu	30
2.3 Diskuse.....	35
ZÁVĚR.....	37
PŘÍLOHY.....	38
SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	44

Seznam tabulek a příloh

Seznam tabulek

Tabulka 1: Základní údaje o respondentech.....	30
Tabulka 2: Zkoumané regiony působení.....	31
Tabulka 3: Zastoupené vyučovací obory respondentů.....	31
Tabulka 4: Výzkum četnosti.....	32
Tabulka 5: Co podle vaší zkušenosti upoutá na Hurníkových skladbách žáky jako první, pokud jde o děti?.....	33
Tabulka 6: V čem vidíte častá úskalí ve skladbách Ilji Hurníka?.....	34

Přílohy

Příloha 1: Fotografie Ilji Hurníka	38
Příloha 2: Veselý listonoš.....	39
Příloha 3: Dotazník.....	41

Úvod

„Díky své energii obsáhl Ilja Hurník řadu uměleckých oblastí, aniž tříštil své síly. Je to osobnost celistvá, typ monolitní, filozoficky pozitivní, harmonický.“
(Malina, 1995, s. 9)

„Pro svou mnohostrannost bývá označován jako typ renesanční.“
(www.hurnik.cz, online)

„Mám za sebou osmdesát let rozhlasového účinkování. Jako klavírista, skladatel, spisovatel, kantor. Prošel jsem všemi redakcemi. Jen sportovní o mne nestojí. Nedovedu si představit proč...“ (Hudba v genech, online)

Ilja Hurník je v českých hudebních kruzích jméno známé a rozšířené. Jeho dílo, metody vyučování dětí i působení zanechaly hudebníkům, zvláště pak hudebním pedagogům, mnoho cenných inspirací a materiálů ke zkoumání. Hurník nejen ve svých skladbách, ale i v povídkách a pohádkách pro děti odhaluje hudební souvislosti, spojení mezi hudbou a vědami společenskými i přírodními a také s dalšími činnostmi našeho života.

Cílem mé práce je najít prameny jeho pedagogických metod a prozkoumat, jak je jejich využívání rozšířené mezi učiteli hry na klavír, nakolik je oblíben, díky čemu si oblibu získává a zda se jeho dílo setkává u pedagogů s úspěchem při dosahování kýžených cílů v praxi. Tento výzkum je prováděn formou dotazníku a jeho data jsou zpracována kvantitativně.

Již bylo napsáno několik prací zabývajících se osobností a působením Ilji Hurníka (viz literaturu). Jeho inovační přístup v oblasti pedagogiky je důvodem, proč jsem se pro jeho osobnost tak nadchla a proč jsem si toto téma vybrala pro svou bakalářskou práci. Čeští učitelé hudby – ať už instinktivně, či záměrně – uvádějí jeho metody do praxe velmi hojně, otázkou však je, kolik z nich se opravdu ujalo a co má na žáky největší efekt. A právě tím se můj výzkum zabývá.

Podle mého názoru by každý můj i jeho poznatek sám o sobě přinesl jen málo originality, vždyť mnoho z nich hlásal již J. A. Komenský. Avšak uceleným přehledem a zkoumáním účinnosti v praxi se zaměřením na klavírní pedagogiku by tyto poznatky dohromady mohly být nápomocné dalším klavírním pedagogům, kteří by toužili po inovaci a zpestření svých praxí.

Z časových důvodů je můj výzkum zaměřen pouze velmi obecně na popularitu a základní pedagogický přínos Hurníkových instruktivních skladeb. Domnívám se, že při hlubším a zevrubnějším zkoumání by tato málo probádaná oblast pedagogiky mohla přinést ještě více cenných informací.

Vyskytl se zde ještě jeden drobný podnět, na nějž by se tato tematika mohla zaměřit: život Ilji Hurníka je v literatuře i na internetu důkladně sepsán pouze do roku 1995; ucelený přehled konce života chybí – rozhovory či rubriky v hudebních časopisech poskytují informace značně roztříštěné.

Z těchto dvou důvodů považuji svou práci a výzkum za počátek, na nějž by mohli navázat další kolegové, popř. moje magisterská práce, v níž bych mohla dostát slovům této veliké hudební osobnosti: *„... do správné práce se má jít s palcom. Nezůstávat na povrchu, nýbrž proniknout do hloubky. Pustit hotové dílo mezi lidi, až na něm nenajdu chlupu.“* (Hurník, 1987, s.19)

1 ŽIVOT A DÍLO ILJI HURNÍKA

1.1 Život

„Zažil řadu ran, ale kdejaká se vlastně obrátila v jeho dobro.“ (Malina, 1995, s. 18)

„Nemohu si pomoci, ale způsob a vytrvalá konstelace okolností, jakými se Hurníkově osobě a tvorbě dařilo ve své vlasti projít od zázračného dítěte po svižně zralého sedmdesátníka ve zdraví a bez závažnějších otřesů všemi peripetemi šesti převratů, na půdorysu gigantických expanzí a epochálních rozpadů dvou totalitních systémů (přes nezbytné procento dílčích štrapácí i spodní tón jisté chronické melancholie), aniž by se občansky a umělecky zkompromitoval, aniž by se musel v čemkoliv zásadněji odchýlit od své předsevzaté cesty – na vysvětlení téhle až zázračně šťastné životní křivky s čistě racionálním výkladem prostě nevystačíme.“ (Korte, 1996, s. 50)

Ilja Hurník se narodil 25. listopadu 1922 manželům Josefu a Miloslavě Hurníkovým ve slezské obci Poruba, která se později připojila k Ostravě a stala se její čtvrtí.

„Slezské vsi, to jsou děvečky, které se hrozí černého myslivce, a přesto touží, aby si pro ně přišel.“ (Hurník, 1979, s. 8)

Oba rodiče byli velmi aktivní učitelé. *„Chlapec vyrůstal v prostředí, kde se pořád něco dělo, vymýšlelo, tvořilo.“ (Malina, 1995, s. 10)* V šesti letech Ilju dědeček z matčiny strany obdaroval klavírem. *„Dědeček se stěhoval, v novém menším bytě neměl místa pro klavír, tak ho přivezl k nám.“ (Ilja Hurník, Listování životem, online, 7:46).* V roce 1931 se setkal s Josefem Mickou, nastávajícím strýcem. Ten se jal psát jeho hudební prvotinky a zasloužil se o jejich vydání v nakladatelství Sádlo. Sbíрка má název První melodie a byla vydána roku 1933 (Malina, 1995). Do jisté míry Iljovi předurčila dráhu skladatele: *„Syn jde na veřejnost jako skladatel. Ale je jím opravdu, a ne-li – jak by jím mohl být v deseti – bude jím někdy?“ (Hurník, 1979, s. 174)* Brzy se k této sbírce připojily další: Motivy z dětství (Přikryl, 1934), Letní sonatina (Sádlo, 1937).

První klavírní hodiny Iljovi dávala Božena Lísková-Mazenauerová v Hlučíně. (Hurník, 1979)

Když se pomalu začaly dostávat do povědomí jeho první skladatelské výtvoř, hledal příležitosti i jako interpret. „*Na počátku své umělecké dráhy byl podporován německy píšící spisovatelkou a básnířkou Marií Stonou, na jejímž zámku v Třebovicích ve Slezsku byl častým hostem.*“ (Ilja Hurník, Wikipedie, online) „*Tu se dveře odvedle otevřely a v nich stál – skřítek! Ne, byla to hraběnka.*“ (Hurník, 1979, s. 187)

V roce 1933 nastoupil do ostravského reformního reálného gymnázia. Jeho studium bylo přerušeno ročním pobytem v německé škole v Bohumíně a zpestřeno docházením do Masarykova ústavu hudby v Ostravě, kde se dále hudebně vzdělával. Kompozici ho učil František Mířa Hradil, Ostravě věrný skladatel a vůdčí osobnost ostravského hudebního života, který mu za tak krátkou dobu stačil vštípit pouze její základy, a hře na klavír Emil Mikelka. (Malina, 1995; Hurník, 1979)

Den před vpádem německé armády do Slezska, 9. října 1938, prchla rodina do Prahy a dočasné útočiště našla u strýce Josefa Micky. Ilja, tehdy třináctiletý, byl přijat do třídy prof. Viléma Kurze, který jej učil soukromě a zcela zdarma; souběžně s tím studoval na Dejvickém reformním reálném gymnáziu. (Malina, 1995)

Právě když maturoval, v roce 1941, se mu podařilo dostat se do kompoziční třídy Vítězslava Nováka. To on ho v roce 1943 dovedl k prvnímu samostatnému koncertu v Ostravském divadle. (Malina, 1995; Ilja Hurník, Listování životem, online, 13:20).

Později, v roce 1945, když nastoupil do obnovené mistrovské školy pražské konzervatoře, přestoupil ke Kurzově dceři Iloně, u které pak pokračoval ve studiu až do roku 1952 na Akademii múzických umění v Praze. Tam se spřátelil s Petrem Ebenem a toto přátelství se dovršilo tím, že Eben vstoupil do manželství s Iljovou sestrou Šárkou. (Malina, 1995)

Překonat tíseň druhé světové války Hurníkovi pomohla hudba, začal být činný nejen jako klavířista, ale i jako skladatel. Jeho styl se postupně vyvinul do průzračného, apokryfního. „*Je to týž lehký styl, nezatížený filozofováním, jehož půvab spočívá právě v neproblematičnosti, v nadhledu, jenž dovoluje použít i tóny ironické. To už není věc pouhé intuice, nýbrž i jisté dávky racionality.*“ (Malina, 1995, s. 42)

„V roce 1944 se konal jeho autorský večer ve vyprodané Smetanově síni. Vystoupili nejlepší umělci té doby, houslista Alexandr Plocek, cellista Miloš Sádlo, pěvkyně Eva Prchlíková, pianisté Alfréd Holeček a autor.“ (Malina, 1995, s. 14)

Stejně jako vpád Němců pociťoval tvrdě i ruskou invazi. Mezi lety 1949 až 1956 nesměl pořádat koncertní cesty do ciziny. Ideologové z Akademie múzických umění a Svazu skladatelů si jako záminku vzali kantátu Maryka a balet Ondráš, inspirované slezskými lidovými nápěvy a texty – obvinili jej z formalismu. Hurníkovy skladby byly mazány z rozhlasových nahrávek a až do 60. let se nesměly nikde objevovat. Naštěstí některé skladby vyváželi do ciziny umělci v lepším postavení a umělecké útvary cestující do zahraničí (Ostravské divadlo, Ars rediviva, Smetanovo kvarteto ad.). Proto se Hurník na čas uchýlil k instrumentální, především komorní tvorbě, která mu poskytovala volnější pole působnosti. Tehdy vznikla např. Sonata da Camera, Koncert pro dechové nástroje, klavír a tympány, Esercizi pro flétnu, hoboj, klarinet a fagot nebo suita Čtvero ročních dob (1952). (www.hurnik.cz, online; Malina, 1995)

V šedesátých letech před normalizací přišlo uvolnění ve všech oblastech včetně hudební. Podepsalo se nesporně i do Hurníkova životopisu: *„Dodejme, že kantáta Maryka byla roku 1959 provedena na Pražském jaru – jakoby symbolická předzvěst uvolnění v šedesátých letech.“ (Laskavý vykladač hudby Ilja Hurník, online)* Jedním z prvních děl reflektujících vliv západních rysů hudby je Moments Musicaux, který Hurník napsal v roce 1962. Za zmínku stojí i symfonická báseň Kyklopes, napsaná o tři roky později, v níž autor transformuje vokální, hudebně-dramatický útvar do instrumentální podoby. (Malina, 1995)

Kariérně se Hurníkovi dařilo stále lépe, neboť přibylo interpretů jeho děl (Vlachův komorní orchestr, Peškova Komorní harmonie, Martin Turnovský, Věra Soukupová, Marie Tauberová, Libuše Domanínská...). V roce 1961 se přestěhoval do Salmovského paláce na Hradčanech. (Malina, 1995)

Inspirováni dílem Schulwerk Carla Orffa, s nímž se setkali při cestě do Budapešti na kongres ISME, vytvořili s Petrem Ebenem jeho českou verzi, *„...která se stala vzorem obdobných adaptací v dalších zemích“*. (www.hurnik.cz, online)

To byl první opravdu veliký a převratný pedagogický počín Ilji Hurníka. Vrcholem snahy adaptovat v díle uvedené poznatky a tendence na české podmínky je Pastorela (1965). (Malina, 1995; Hurník, 1982); více o jeho pedagogické dráze je uvedeno v kapitole 2.2.

Počátkem šedesátých let se Hurníkovy hudební náměty upnuly na staré biblické texty: „... neboť se dostává na půdu ověřenou staletími. O hodnotě starobylých textů nemůže být pochyb.“ (Malina, 1995, s. 44)

Obohatil svou kariéru i o oblast literární, a to velmi spontánně. „Pamatuji se na tu chvíli přesně. Ležel jsem ráno ve vaně, a tu mi z čista jasna napadlo, že Beethovenův motiv z Osudové g g g es se dá zapsat geh, geh, geh, es... a doplnil jsem... wird schon alles gut...“ (Malina, 1995, s. 16). Celkem vydal patnáct knih povídek, mnoho pohádek pro děti a instruktivní literaturu. Povídek se ujal režisér Jiří Horčička a vytvořil z nich rozhlasové hry. To Hurníka později inspirovalo k napsání několika vlastních rozhlasových scénářů. Psal i mnoho článků, mj. do Hudebních rozhledů. Svou hudební i literární profesní dráhu zkombinoval nakonec do podoby opery (*Dáma a lupiči, Diogenes, Oldřich a Boženka* ad.). (Ilja Hurník, Wikipedie online, Malina, 1995)

V roce 1966 se oženil s Janou Roubalovou, rovněž ze třídy prof. Štěpánové-Kurzové. Jeho žena s ním později splynula také ve čtyřručním klavírním duu. „Smyčcovým nástrojům trvá přece jen zlomek vteřiny, než se tón rozezní, ale klavír udělá pink a nestrefí-li se druhý klavírista přesně, tóny se rozsypou a je po souhře. My jsme jí docílili skoro tak jako souhry manželské.“ (Hudba v genech, online)

Již v červenci 1967 se jim narodil syn Lukáš, který se též velmi proslavil, dokonce podobnými prostředky jako otec. Manželství bylo šťastné a rodina harmonická. (Listování životem; Malina, 1995)

„Pohoda skončila 21. srpna 1968, kdy se pod okny jejich bytu objevily sovětské tanky.“ (Malina, 1995, s. 17) Hurník se odmítl angažovat do politiky, za což zaplatil novou vlnou komunistické perzekuce. Jeho slávu však stále udržovali redaktoři, publicisté i interpreti. V té době skládal hlavně dětské sbory, mnohdy s didaktickým posláním, a instruktivní skladby. (Malina, 1995; Česká Orffova společnost, online)

Protože mu z politických důvodů dlouho odmítali přidělit místo na Akademii múzických umění v Praze, jeho vyučování začalo až v roce 1972 na Pražské konzervatoři, kde učil sólovou klavírní hru, komorní hru a kompozici. Mimoto působil v letech 1974-1979 na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě, kam dojížděl. (Malina, 1995; Hurník, 1970)

Sametovou revoluci v roce 1989 sledoval z okna bytu na Národní třídě. K této radosti se v témže roce přidala další – byl jmenován předsedou umělecké rady na ministerstvu školství, což pro něj byla jistě veliká pocta. (www.hurnik.cz, online; Ilja Hurník, Wikipedie, online)

V roce 1991 podnikl s manželkou svou poslední větší koncertní cestu, a to do Spojených států.

K 70. narozeninám se mu dostalo mnoha ocenění (viz kapitolu 2.5). Zřejmě ho zahřálo u srdce uznání, jehož se mu dostalo od Akademie múzických umění, kde dlouho marně toužil působit, že byl jmenován členem umělecké rady a k tomu starostou Umělecké besedy. Pravděpodobně největší z poct bylo včlenění jeho jména do nově založené Základní umělecké školy Ilji Hurníka, původně ve Španělské ulici, od r. 1997 ve Slezské ulici č. 21 (ZUŠ Ilji Hurníka, online) a Základní školy Ilji Hurníka v Opavě, Ochranova 6. (Ilja Hurník, Wikipedie, online) Také dostal svou vlastní planetku: *„... tak se tam uskutečnila taková anketa, že bychom mohli věnovat jednu planetku některému ze slezských rodáků. To tajné hlasování vyhrál Ilja Hurník, a tak od roku 2001 z rozhodnutí Mezinárodní astronomické unie existuje planetka, která se jmenuje Hurník, která obíhá v prostoru mezi Marsem a Jupiterem. Je to takový pomník, který astronomové postavili Iljovi ještě za jeho života.“* (Ilja Hurník, Listování životem, online, 10:14).

Ilja Hurník zemřel v Praze 7. září 2013 ve věku 90 let. (www.hurnik.cz, online)

1.2 Pedagogické působení

Je nasnadě, že učitelství bylo Iljovi Hurníkovi vrozené; jeho otec si možnost studovat na učitele vybojoval. *„Tatíčku, ja chcu študyrovať na učiteľa.“* (Hurník, 1979, s. 25) Hurník sám míní, že jeho otec učitelstvím přímo žil a cele se mu oddal. *„A kantor je šťastný, když jeho žák je lepší a lepší. Potom všecek blažený říká, nejsem nic proti němu! Naučit znamená pro kantora víc než sám umět.“* (Hurník, 1979, s. 57)

Z pouhého životopisu Ilji Hurníka by se zdálo, že pedagogicky působil málo. Své první uplatnění získal jako koncertní pianista a skladatel, k učení se dostal až v roce 1973. To měl klavírní třídu na Pražské konzervatoři, kde působil do roku 1989, a kromě toho učil ještě na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě (1974-1979). Přednášel zde o etice pianistů, především šlo o působení mladých umělců na pódiu. Poznatky z této přednášky byly shrnuty v knize *Múza v teréne* (Opus, 1980). (Malina, 1995)

Svou hudebně-pedagogickou slávu si však Hurník zajistil hlavně svými hudebními instruktivními (*Voršilská ulička, Džezík* aj.) a hudebně-literárními díly (především *Česká Orffova škola, Umění poslouchat hudbu, Jak se hraje na dveře* aj.). „Zřetel pedagogický se projevuje i u zvláštních forem, doprovázených komentářem vypravěče (*Muzikanti, Příběhy jedné kapely, Pohádka o veliké řepě, Pohádka o princezně žabce, Instrumenty u zápisu*).“ (Malina, 1995, s. 48) (Výčet děl viz kap. 2.3.) Nebýt těchto děl, nebyl by znám široké veřejnosti jako dnes, ale spíš pouze znalcům vážné hudby.

1.2.1 Česká Orffova škola

Jeho prvním převratným pedagogickým činem, který se bez přílišné nadsázky zapsal do českých hudebních dějin, bylo vytvoření české verze školy Schulwerk Carla Orffa, na níž spolupracoval s Petrem Ebenem. První ze tří svazků byl vydán v Praze roku 1966 nakladatelstvím Supraphon. Dílo významně zasáhlo do pojetí české hudební výchovy, protože poznatky v něm uvedené se do Čech vlivem totalitního režimu neměly možnost dostat, a už vůbec ne v tak ucelené formě. Proto se zde škola okamžitě ujala a byla vřele přijata učiteli hudební výchovy. „Byla obava, jak se k této verzi vyjádří Carl Orff, který přísně hlídal, ortodoxii své metody. Autorům se však dostalo nečekané pochvaly: Orff označil českou verzi za původní dílo a vzdal se autorských práv.“ (Malina, 1995, s. 15) Pokračovatelem snah o hudební výchovu v duchu Carla Orffa zde v Čechách byl Pavel Jurkovič, který se podílel na založení České Orffovy společnosti v roce 1995. (NPMK, online)

Česká verze se od původní liší zejména tím, že všechny písně i říkadla jsou české, čerpající z místního folklóru, úsloví a literárního bohatství.

Škola má velmi krásnou předmluvu psanou Pavlem Jurkovičem o tom, co hudba znamená pro člověka a jeho život. Vybízí rodiče, aby dětem nabízeli elementární

hudbu a obohacovali je o ni: „*Elementární hudba je zemitá, přirozená, tělesná, pro každého naučitelná a zažitelná, dítěti přiměřená.*“ (ČOŠ, s. 5) Nabádá k tomu, aby hudba byla často kolem dítěte slyšena i produkována, aby se stala jeho „druhou mateřskou řečí“. Klade důraz na rozvíjení improvizace: „*Radostná improvizací práce je i přirozenou cestou k vnitřně aktivní reprodukci. Nemluvě o tom, že porovnání vlastních pokusů s dílem skutečného skladatele vede k samozřejmé, nepředepsané úctě k reprodukováným skladbám.*“ (ČOŠ, s. 11) Jak Carl Orff, tak Hurník s Ebenem tvořili dílo tak, aby se improvizací dovednosti uplatnily co možná nejlépe. „*Tvořivý učitel jistě postřehne, že nejde o systém neměnný, že naopak vybízí k vlastním stále novým variacím.*“ (ČOŠ s. 11). V knize nalezneme práci s nápěvem, rytmem a formou tak, jak je to již v dnešní praxi v moderní pedagogice běžné. Později se touto metodou inspirovaly klavírní školy, např. česká Klavírní školička Zdeny Janžurové (Editio Bärenreiter, 1981), a přejala zejména následující učební postupy: zhudebňování jmen dětí i názvů osob, zvířat i věcí (s. 13), hru na otázku a odpověď na dvoutaktových až čtyřtaktových motivech (s. 32-38), nácvik malých forem – dvoudílných a třídílných (s. 48), ronda (s. 46) i variací (s. 45). Dílo je doplněno i o hudební výchovu pohybem (s. 83), kterou vypracovala Eva Kröschlová. Oblast speciálních instruktivních hudebních nástrojů vynalezených samotným Orffem a návod k jejich využití ponechali čeští autoři bez větších změn. Hlavní přínos Ilji Hurníka pro Školu představují vsutku krásné instrumentální skladbičky, často psané tak, aby je bylo možné různě instrumentovat, což skýtá užitečnou variabilitu.

Druhý díl Školy obsahuje mnoho Hurníkových a Ebenových instrumentálních skladeb pro jednoduché Orffovy nástroje, především v pentatonickém módu. Již v úvodu, jehož autorem je Vladimír Poš, je kladen důraz na důležitost a historický význam pentatoniky v hudebním vývoji dítěte: „*Tedy tento moment, čistota intonační, a stejně tak i možnost dostupné improvizace elementární činí z pentatoniky systém a princip vhodný pro pozvolné začátky probouzení hudebnosti těch nejmenších dětí, které by jinak ztroskotávaly a pokračovaly s obtížemi.*“ (Hurník, 198š, s. 4)

Nejvyhledávanější je zřejmě třetí svazek Školy, z jednoduchého důvodu: „*Tento třetí svazek České Orffovy školy předkládá hudebním pedagogům materiál, po kterém patrně sáhnou nejraději. Jednak proto, že obsahuje značný počet lidových písní, jednak proto, že jsme tyto písně většinou vybrali ze zpěvníků*

pro 1. až 4. ročník ZDŠ." (Hurník, 1972, s. 4) Jsou zde výhradně lidové písně u Čech a Moravy, tedy psané v dur-mollovém systému. Autoři varují před předčasným používáním tohoto svazku bez předchozí důkladné pentatonické přípravy pomocí předchozích dílů, aby nebyl narušen přirozený hudební vývoj dítěte. Na konci jsou jako malý dárek přiloženy tři pohádky s hudbou (společné dílo obou hlavních autorů) a Vánoční koledy.

1.2.2 Umění poslouchat hudbu

Dalším velmi proslulým výtvozem, jehož se hojně užívá ve vzdělávání dětí v oblasti hudby, je série pořadů Umění poslouchat hudbu (Ilja Hurník, Wikipedie, online). Poprvé byla vydána na osmi gramofonových deskách v roce 1972, o 32 let později byla převedena na šest CD. Autor zde poutavým způsobem učí děti orientovat se v hudbě, správným způsobem jí naslouchat a vychutnávat ji. Jedná se, volně řečeno, o extrakt sesbíraných témat a myšlenek jeho výchovných koncertů, které tehdy pořádal (Malina, 1995).

Nejprve představuje orchestr a jeho jednotlivé hudební nástroje (CD 1, track 1), ukazuje schopnost hudby vyjadřovat nehudební momenty (CD 1, track 2-5), představuje dětem hudební uskupení a kombinace (CD 1, track 6-9). Pokračuje podrobným názorným výkladem všech důležitých hudebních složek – rytmu, melodie, harmonie, barvy a dynamiky – a hned svůj výklad podporuje příklady z praxe (CD 2 celé a CD 3, track 1-9). Zmiňuje se o důležitosti hudebních kontrastů (CD 3, track 9-13), poté nám poskytne komentovanou prohlídku cyklu Camilla Saint-Saënsa Karneval zvířat (CD 4, track 1-14). Upřesňuje přednosti dobrého interpreta hudby (CD 4, track 15-19). Provede děti dějinami hudby a ukáže jim kompoziční styly napříč historií pomocí lidové písně Dobrú noc (CD 5). Nakonec dokonce předkládá test, jak pozorně děti poslouchaly a co vše si z poslechu stačily zapamatovat a celý komplet je zakončen slavnostním koncertem (CD 6). Dílo je proloženo pohádkami z knihy Příběhy jedné kapely (viz kap. 2.3) se spoluúčinkováním Karla Högera a poměrně rozsáhlými hudebními ukázkami od nejrůznějších interpretů.

Tento skvost se bezesporu řadí mezi nejlepší česká instruktivní díla 20. století určená dětem. Má obširný záběr a je tak univerzální, že slouží jako výukový materiál pro učitele i žáky v nejrůznějších hudebních oblastech včetně klavírní hry.

1.3 Dílo hudební a slovesné

„Jeho styl nesnese rozvláčnost, upovídánost.“ (Malina, 1995, s. 41)

Muzikologové se zřejmě shodují na tom, co zdůraznil Karel Mlejnek v eseji obsažené v monografii J. Maliny *Ilja Hurník*. Málokdy se v Hurníkově díle setkáme s rozsáhlými útvary či grandiózním obsazením. Jeho programní skladby nejsou nikdy prokomunistické či patetické. Najdeme zde skladby glosové typu i díla nadčasová (zhudebnění částí Bible nebo apokryfická úvaha nad momenty ze životů antických, mytických a biblických postav apod.). To platí pro jeho hudbu i literaturu. Hudební složka je ukázkou jeho umění neprůstředně kombinovat logiku a vtip. Není bez zajímavosti, že Hurníkově dílo mělo národní rysy i v obdobích, kdy hudba národů spíše splývala – s tím se u jeho současníků setkáme jen zřídka. (Malina, 1995; Ilja Hurník, Listování životem, online)

Kromě díla hudebního po sobě Ilja Hurník zanechal i dílo slovesné. *„Jsou to povídkové sbírky, eseje, paměti, rozhlasové hry, libreta k jeho operám, popularizační pořady rozhlasové a televizní, četba pro děti.“* (www.hurnik.cz, online)

1.3.1 Výčet Hurníkova díla¹

Dramatické kompozice

- Opery:
  - Dáma a lupiči (1966);
  - Mudrci a bloudi (1968);
  - Diogenes (1973);
  - Rybáři v síti (1981);
  - Oldřich a Boženka (1984);
  - Co pohádka zatajila (1991).
- Balety:
  - Ondráš (1950);
  - Faux Pas de Quatre (1978).
- Kantáty:
  - Maryka (1948);

---

¹ Následující výčet je převzat z monografie Jaroslava Maliny *Ilja Hurník*, do které jej dodal přímo Hurník na žádost editora. U každého díla je v závorce uveden rok jeho premiéry, u slovesné literatury rok prvního vydání. Přehled je značně zjednodušen.

- Noe (1956-1957);
- Ezop (1964);
- Pastorela (1965);
- Ozvěna (1981);
- Prastaré obrazy (1988);
- Missa Vinea Crucis (1991).

Orchestrální a koncertantní skladby

- Partita pro flétnu a smyčce (klavír) (1950);
- Koncert pro flétnu a orchestr (1953);
- Koncert pro dechové nástroje, klavír a tympány (1956);
- Koncert pro hoboj, smyčce a klavír (1959);
- Koncert pro klavír a orchestr (1972);
- Věci, suite pro orchestr (1976);
- Concertino pro klavír a smyčce (1978);
- Concertino in A pro housle a smyčce (1978);
- Písně beze slov pro orchestr (1995).

Komorní skladby

- 3 dechové kvintety;
- Sonáta pro violu a klavír (1951);
- Suita Čtvero ročních dob pro komorní orchestr (1952);
- Sonata da camera pro flétnu, hoboj, cello a klavír nebo cembalo (1952);
- Esercizi pro flétnu, hoboj, klarinet a fagot (1958);
- Šalomoun pro baryton a smyčcové kvarteto (1961);
- Moments musicaux pro dechový soubor (1962);
- Komorní hudba pro smyčce (1962);
- Concertino pro housle a klavír (1971);
- Suita pro saxofon a klavír (1986);
- Tance pro harfu (1988);
- Esercizi pro akordeon nebo cembalo (1989).

Vokální dílo

- Květiny pro soprán a klavír (1940);
- Dívčí písně pro soprán a klavír (1942);

- Samota pro baryton a klavír nebo orchestr (1942);
- Slezské písně pro střední hlas a klavír (1946);
- Písničky s flétnou a klavírem (1950);
- Šulamít pro alt a klavír nebo orchestr (1963);
- Minutové písničky pro soprán, flétnu a klavír (1972);
- Sbory o matkách (1955);
- Sezónní madrigaly pro komorní sbor a komorní soubor (1982);
- Dívčí sen (1941);
- Moravské písničky o zvířatech pro ženský sbor a komorní soubor (1948);
- Vyhřátá mez pro dětský sbor, flétnu, fagot a klavír (1955);
- Slezské písničky, a capella (1960);
- Tři dcery pro dětský sbor s klavírem (1960);
- Dětská terceta pro tři sólové hlasy, flétnu, harfu a kontrabas (1961);
- Diffugerenives (1964);
- Červnová noc pro dětské sbory s klavírem (1965);
- Voda voděnka (1985);
- Ptáci pro dětské sbory s klavírem (1985);
- Dětská symfonie pro školní smyčcový orchestr a klavír (1964).

Ostatní

- Pohádka o veliké řepě pro vypravěče a komorní soubor (1932);
- Muzikanti pro vypravěče a komorní soubor (1961).

Dále Hurník transkriboval díla I. Stravinského, J. S. Bacha, A. Vivaldiho, P. Fuxe, J. Kuhnaua, J. Ph. Rameaua a dalších pro čtyři ruce nebo dva klavíry.

Knihy

- Trubači z Jericha (1985);
- Kapitolské husy (1969);
- Lístky vavřínové (1987);
- Mokřice (1989);
- Báje a taje (1991);
- Závěrečná zpráva – paměti (1991);
- Proč pláče Metuzalém a jiné povídky (1995).

Nezmiňuji zde Hurníkovy rozhlasové hry ani jeho filmové působení, nicméně i v této oblasti byl velmi činný.

Pedagogické a instruktivní dílo ve slovesné formě či formě not kombinovaných s průvodním slovem

- Orffova škola (spoluautor Petr Eben, tři díly, první 1966);
- Slovníček instrumentů (s grafikami Adolfa Borna) (1982);
- Dějprava hudební (s grafikami Adolfa Borna) (1987);
- Příběhy jedné kapely, muzikantské pohádky pro vypravěče a komorní soubor (1967);
- Instrumenty u zápisu pro vypravěče, komorní soubor a dětský sbor (1971);
- Umění poslouchat hudbu (osmideskový komplet) (1972).

Kromě toho vytvořil několik klavírních snímků, především Clauda Debussyho a Leoše Janáčka.

1.4 O vztahu Ilji Hurníka ke klavíru a klavírní pedagogice

„Znají se spolu od dětství a nikdy se neopustili. Všechny Hurníkovy profese s klavírem nějak souvisejí. Nejpevněji je Hurník spjat s klavírem jako interpret. Ale zkomponoval pro něj také množství skladeb, jeho pedagogická činnost je z velké části zaměřena právě na výchovu mladých klavíristů a v neposlední řadě je klavírem inspirována řada Hurníkových děl literárních – od dětských básniček a drobných povídek až po novelu Mokřice.“ (Malina, 1995, s. 106)

„A je-li pianista ještě skladatelem – jako je tomu u Ilji Hurníka -, pak ho mimořádně zajímají i problémy stylizační a zjišťuje, jak formulovali své kompozice barokní mistři či klasici jako Brahms či Rachmaninov, Debussy nebo Prokofjev...“ (Malina, 1995, s. 48)

Hurník byl od raného mládí (1943) koncertním klavíristou, dokonce zde v Čechách prosadil praxi čtyřruční hry tím, že spolupracoval s Pavlem Štěpánem. Přesto příliš nekomponoval pódiová díla sobě či sobě rovným určená – nejslavnější takovou skladbou je Nový clavecin z r. 1975.

Drtivá většina sólových klavírních skladeb se zaměřuje na začínající pianisty a snaží se vnést do instruktivní literatury češství a radost, což se mu nesporně

daří více než dobře. Sám píše: „*Dětská skladba musí být jediný nápad, který spadne na papír jako kapka rosy, ne potu.*“ (Malina, s. 106).

Na dveřích jeho třídy č. 50 v přízemí Pražské konzervatoře visel seznam nejčastějších chyb jeho žáků a studentů, jaký by si jistě mnohý učitel také rád na své dveře pověsil:

- 1) Nedopočítané závěry taktů, především na konci frází. Jako by žák viděl v taktové čáře překážku a už už by chtěl být za ní;
- 2) Rytmičky a dynamicky odbytá předtaktí. Výraz kantilény, především apassionátové, se koncentruje do předtaktí, ne do těžké doby po něm;
- 3) Nedodržené těžké doby v tečkovaných rytmech, především v poslední skupině jejich série před taktovou čarou;
- 4) Zrychlování před skokem. Klavírista si tím skok ještě více ztěžuje;
- 5) Vadnoucí gradace těsně před konečným, vyvrcholujícím akordem. Klavírista jako by se ho nemohl dočkat, odbude konec pasáže před ním;
- 6) Zkrácené, nedohrané trylky.

A hned za tímto šesterem by měly stát prohřešky pedálové:

- 1) Bas „uteče“ z pedálu; pozdě stisknutý pedál ho nestačí zachytit;
- 2) Rozmazané harmonie spojované synkopickým pedálem; příčina je v přehnaně krátké pedálové pauze, která nestačí zrušit předcházející harmonii;
- 3) V moderní hudbě: akordický rozklad je jediná harmonie, hráč ji ale chápe jako sled několika harmonií a na každou mění pedál. (Malina, 1995, s. 110-111)

1.4.1 Cesta s motýlkem

Velice zdařilá a přínosná je Hurníkova kniha *Cesta s motýlkem*, která zahrnuje celé klavírní umění. Psal ji pro koncertující pianisty a již v předmluvě uvádí účel jejího vzniku: „*Uložím do ní všechnu skepsi pro ty, kteří by chtěli koncertovat, ale ještě se nerozhodli. Dám do ní i všechnu naději pro ty, kteří už začali veřejně hrát a jimž už beztak není pomoci.*“ (Hurník, 1970, s. 8)

Uvádí mnoho podnětů jak pro žáky, tak pro jejich okolí – učitele, rodiče apod. Touto větou boří všeobecný mýtus kolující po široké veřejnosti v nehudebních

kruzích: „*Vy si asi myslíte, že klavír je jako psací stroj. Stiskne se klapka a písmeno je vyraženo.*“ (tamtéž, s. 18)

A horní hranici, přesně na druhé straně, nastavuje hned o několik řádek níže: „*Fantazie, milý pane, chce nejdřív obyčejnou, normální zkušenost. Musím předat vašemu chlapci zkušenost s dokonalým spojováním tónů, aby mu pak fantazie mohla pošeptat, jak z tónů vykroužit melodii.*“ (tamtéž, s. 18)

A nejen o melodii, ale také o rytmu píše o něco dále: „*Nebylo by těžké reprodukovat matematicky přesný zápis rytmu, to by byl jen pochod po rovné silnici. Hrát rytmicky se spíš podobá balancování na laně, kdy se pořád narušuje a znovu nastoluje rovnováha. A teď je otázka, jak dalece ji smím porušit, abych nespádl.*“ (tamtéž, s. 48)

Strukturu jeho skladeb z nejsnazších instruktivních notových sbírek Voršilská ulička a První melodie úžasně utvrzuje věta: „*Zahraje-li žák nejsnazší skladbičku, třeba Dusíkův menuet, se vší čistotou, s chutí pro zdravý rytmus, s citem pro melodickou linku, s půvabnou zvukovostí, začal se už zmocňovat celého tajemství hudby.*“ (tamtéž, s. 20)

A o mnoho stran dále cituje na podobnou notu slova svého profesora Viléma Kurze: „*Hrej jen takový kus skladby a tak pomalu, abys jej i naponejprv provedl dokonale.*“ (tamtéž, s. 33)

Obrací se i na učitele a nabádá je, aby žákům často předehrávali, aby nenechali hrát jen je samotné. „*Kdybych se měl učit kovářem, chtěl bych vidět svého mistra, jak ková koně. Teprv potom by mne zajímalo, jaké má názory na pedagogiku kovářství. Když odbornost, tedy se vším všudy.*“ (tamtéž s. 23)

Většina knihy pojednává o koncertování klavírních umělců, proto se zde o dalším jejím obsahu nebudu více zmiňovat, nicméně je plná dobrých rad do koncertního života klavíristy.

1.4.2 Další instruktivní skladby

Všechny instruktivní skladby Ilji Hurníka jsou vysoce vyhledávané. Zmíním se zde o dvou sbírkách, v nichž jsou výukové prvky nejpatrnější.

Voršilská ulička obsahuje devět skladeb určených především dětem na elementárním stupni vzdělávání. Jejich roztomilé názvy se snaží uvést dítě

do děje a zaujmout ho. Autor nenásilně rozvíjí smysl pro formu pomocí lehce vstřebatelných melodií, přehledného rytmu a střídání doprovodných figur – dudáckých kvint nebo hojně užívaných příznávek. Umožňuje však dětem vyzkoušet si nové klavírní techniky – např. glissando v Pavoučím menuetu nebo dokonce mimohudební zvuky ve skladbě Veselý listonoš (viz přílohu č. 2).

Džezík je cyklus šesti skladeb, ve srovnání s Voršilskou uličkou o dost náročnějších, které dnes bývají zadávány dětem na konci 1. cyklu ZUŠ nebo podobně vyspělým v DDM. Dílka jsou jazzem spíše jen inspirována a obohacena o jazzové skladebné prvky a techniku hry, nicméně sazbou a harmoniemi jazzu příliš neoplývají – to z mého hlediska představuje pro interprety drobné úskalí. Žáka hrajícího Džezík je třeba upozornit, že Hurník chce spíše vyjádřit, jak o jazzu sní, přemýšlí, než že by nám předkládal čistý jazz. Nicméně Džezík je pedagogicky vysoce hodnotné dílo – rozvíjí smysl pro rytmus a rytmické cítění, cit pro hlasové vrstvy, kulturu úhozu a zejména orientaci žáka po klaviatuře. Nalezneme zde velké množství skoků, překladů i přesunů. Dítě si může užít i ne zcela běžný typ úhozu, např. úder pěstí do basové části klaviatury ve skladbě č. 6 či užití pedálu coby bicího nástroje ve skladbě č. 5 (viz přílohu č. 3).

1.4.3 Výčet klavírního díla

- První melodie pro klavír (1931-1933);
- Dvě toccaty pro klavír (1940);
- Preludia pro klavír (1942);
- Sonatina in C (1950);
- Valčíky pro klavír na čtyři ruce (1971);
- Nový clavecin (1975);
- Fantazie pro dva klavíry (1979);
- Variace na Pergolesiho téma pro klavír na čtyři ruce (1983);
- Innocenza pro klavír na čtyři ruce (1992).

Instruktivní klavírní dílo

- První melodie (1933);
- Motivy z dětství (1934);
- Kousky (1965);
- Písničky pro klapky (1969);

- Džezík pro klavír (1977);
- Voršilská ulička pro klavír (1977);
- Etudy pro klavír (1987).

1.5 Výčet Hurníkových ocenění

- 1) 1. cena ve studentské „Ideové soutěži“ za kompozici, klavírní hru a literaturu; Masarykova medaile za nejlepšího žáka Reformního reálného gymnázia v Ostravě (1934);
- 2) 1. ceny v kategorii mužských a ženských sborů v soutěži Melantrichu (1942);
- 3) Cena brněnské Smetanovy nadace za balet Ondráš (1952);
- 4) Cena za nejlepší filmovou hudbu roku za hudbu k filmu J. F. Šulceho Osvobozená paleta (1964);
- 5) Cena Supraphonu za Orffovu školu, vytvořenou ve spolupráci s Petrem Ebenem (1971);
- 6) Cena Českého hudebního fondu za operu Dáma a lupiči (1971);
- 7) Několik cen v soutěžích Svátky písní za dětské sbory (1984-1985);
- 8) Cena českého hudebního fondu za Concertino pro klavír a smyčce (1990);
- 9) Cena českého hudebního fondu za Exercisy pro akordeon (1992);
- 10) 1. cena v soutěži Piano-Duo-Association of Japan za Innocenzu pro klavír (1992);
- 11) Komenského medaile udělená ministerstvem školství (1992);
- 12) Titul DrSc. honoris causa Ostravské univerzity (1992);
- 13) V rozhlasových soutěžích oceněny hry Ruce a Příliš mnoho života, v literárních povídky Model malíře Kremličky (1993);
- 14) Jmenován čestným členem České hudební společnosti a Matice slezské (1994);
- 15) 1. cena v soutěži Pražského rozhlasu za sbory Feminae sanctae Bohemorum (1994);
- 16) Cena Classic nadace Českého hudebního fondu (1995);
- 17) Medaile za zásluhy (2007);
- 18) Vyznamenání prezidenta republiky (2012); (Malina, 1995; Ilja Hurník, Wikipedie, online; Ilja Hurník, Listování životem, online).

2 VÝZKUM

Instruktivní, literární a pedagogické dílo Ilji Hurníka i jeho bohatý život jsou nám rozsáhlým a cenným materiálem pro další pedagogickou činnost. (Laskavý vykladač hudby Ilja Hurník, online). Inspirovala se jím celá řada pedagogů zabývajících se hudební výchovou dětí: od České Orffovy společnosti (Česká Orffova společnost, online) přes metodická centra výuky klavíru až po učitele hudební výchovy na obyčejných základních školách či klavíru na ZUŠ, jak můžeme hojně vidět v praxi. Jeho tvorba je tak rozsáhlá, že jeden obor přesahuje do druhého. S nadsázkou lze říci, že se v tom, jak ve své literární tvorbě vyjádřil, se prolíná všechno se vším: „*Těžko by se hledal někdo schopný obezřít všechny Hurníkovy obory.*“ (Malina, 1995, s. 9) To je jeho největším přínosem v oblasti pedagogiky. S něčím podobným se můžeme setkat u mnoha dalších významných pedagogických osobností – zmiňme např. J. A. Komenského, J. J. Rousseaua, mezi hudebníky pak Zoltána Kodályho, Carla Orffa (na nějž ostatně Hurník v lecčems navazoval), Leonarda Bernsteina, z klavírních pedagogů C. A. Martienssen a či G. M. Kogana; z našich významných osobností uvedme např. V. Kurze, Hurníkova učitele, a později Z. Janžurovou, která se Hurníkem a Orffem inspirovala.

2.1 Využití pedagogických děl Ilji Hurníka klavírními pedagogy

Vzhledem k povaze mého výzkumu jsem zvolila metodu dotazníku koncipovaného a zpracovávaného kvantitativně, neboť je pro sběr co největšího počtu dat nejjednodušším a zároveň nejefektivnějším řešením.

Dotazník má pět podoblastí:

První se zabývá přibližným věkem respondenta a regionem jeho působení. Totalitní režim vládnuvící v Čechách do roku 1989 potlačoval Hurníkovo působení a distribuci jeho tvorby. Snažila jsem se tento aspekt ve výzkumu zohlednit a první otázkou prozkoumat rozdíly, které v šíření Hurníkova díla přinesla Sametová revoluce. Do vstupní oblasti zařazuji i otázku, v jakých regionech dotazovaní působí, abych zmapovala, zda je v regionech Hurníkova původu a působení, v Praze a v Ostravě, jeho vliv patrnější.

Druhá oblast se zaměřuje na to, v jaké míře se dotazovaní pedagogové setkávali s Hurníkovým dílem ve svém dětství a mládí, v době, kdy byli sami učenými, a jestli tedy jeho skladby v minulosti sloužily jako didaktický materiál

v klavírní pedagogice. V této oblasti by s jeho vlivem mohla silně interferovat fyziologicko-anatomická škola vycházející ze zásad V. Kurze (Böhmová, 1973), která v té době v klavírní pedagogice převládala. To by mohlo být dalším podnětem pro navázání na můj výzkum.

Následující otázky jsou koncipovány stejně, ale zaměřují se na přítomnost – jak dotazovaní vnímají celkovou oblíbenost a četnost užívání Hurníkových skladeb v dnešní době.

Poslední dvě části by se případně daly spojit do jednoho bloku, protože se týkají pedagogů samotných. Čtvrtá oblast zkoumá jejich vlastní postoj k Hurníkovým skladbám a to, jak často je využívají přímo při výuce.

Pátá a poslední oblast se věnuje přímo didaktické stránce jeho skladeb – v čem vidí dotazovaní největší Hurníkův přínos a kde mají naopak zkušenosti s úskalími či nevyváženostmi a co jejich žákům činí potíže.

Ačkoli už byly napsány diplomové práce na téma děl Ilji Hurníka (nejobsáhlejší a tématu mé práce nejbližší jsou uvedeny v literatuře) a jedna z nich se dokonce zabývá možným využitím klavírních skladiček orffovským způsobem při hromadné výuce hudební výchovy na běžné ZŠ (Součková, 2013), takto úzce na klavír zaměřený výzkum ještě proveden nebyl. Domnívám se, že by mohl posunout bádání a vývoj pedagogiky novým směrem, i když podoba, kterou zde prozatím předkládám, zdaleka není tak podrobná a rozsáhlá, jakou by toto téma zasluhovalo.

Výzkumu se zúčastnilo 39 respondentů, výsledky byly sečteny a zapsány do grafu.

2.2 Výsledky výzkumu

Tabulka 1: Základní údaje o respondentech

Počet respondentů:	39
Narozených před r. 1968:	16
Povoláním výhradně učitel klavíru:	29

Zdroj: vlastní zpracování

V následujících tabulkách jsou ve dvou sloupcích vždy dva údaje četnosti. Více nalevo se nachází údaj o respondentech narozených před r. 1968 a napravo o mladších.

Tabulka 2: Zkoumané regiony působení

Moravskoslezský kraj	8	10
Středočeský kraj	2	1

Zdroj: vlastní zpracování

Další zastoupené regiony: Hradec králové (1), Liberec (1)

Tabulka 3: Zastoupené vyučovací obory respondentů

Učitel klavíru v ZUŠ	16	21
Učitel HNa na ZUŠ	2	3
Učitel HV na ZŠ		1
Hudební lektor v DDM	0	1

Zdroj: vlastní zpracování

Pozn.: Žádný z respondentů nepůsobí v alternativním typu školy, jako jsou např. Waldorfská, Montessori apod.

Následuje tabulka s údaji čtyř stupňů četnosti styku s Hurníkem a jeho dílem. Více nalevo se nachází údaj o respondentech narozených před r. 1968, napravo jsou uvedeni ti mladší.

Tabulka 4: Výzkum četnosti

	vůbec /nikdy		občas		častěji		velmi často	
Jakým způsobem jste se setkával(a) s klavírními skladbami Ilji Hurníka v začátcích svých studií klavíru?	4	5	3	10	9	7	0	1
Byl(a) jste pomocí jeho skladeb obeznámen(a) s problematikou výuky klavíru?	3	7	8	6	1	4	0	0
Jak často se setkáváte s jeho skladbami v současnosti za svého pedagogického působení?	0	1	2	4	14	14	3	4
Dáváte rád(a) skladby Ilji Hurníka hrát svým žákům?	3	5	8	14	8	3	0	1
Pokud se váš žák účastní klavírní soutěže, volíte jako část repertoáru skladbu(y) od Ilji Hurníka?	2	3	13	11	1	2	0	1

Zdroj: vlastní zpracování

Didaktická část

Tabulky jsou tentokrát vzhledem k povaze otázky rozvrženy řádkově: výše se nachází údaj o respondentech narozených před r. 1968 a níže o mladších.

Tabulka 5: Co podle vaší zkušenosti upoutá na Hurníkových skladbách žáky jako první, pokud jde o děti?

název/příběh	zvukomalba	nenáročnost	hudební průzračnost	výzva překonat překážky
6	9	1	1	0
12	6	1	1	0

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 6: V čem vidíte častá úskalí ve skladbách Ilji Hurníka?

ve čtení not	v poloze ruky, prstokladu apod.	v technice	v kultuře úhozu	v pochopení struktury	v dynamice	ve zvukovém vyznění	v pochopení formy
5	1	2	4	6	1	5	2
5	1	3	4	5	1	11	5

Zdroj: vlastní zpracování

2.3 Diskuse

Většina zúčastněných respondentů byla oslovena na setkání učitelů klavíru na ZUŠ v Karviné (celkem 33). Ačkoli byli později oslovováni i další prostřednictvím e-mailu, přihlásilo se jich už pouze šest. To mělo vliv na tak hojnou účast výhradních učitelů klavíru působících v ZUŠ, stejně jako na většinové zastoupení moravskoslezského kraje. Přesto však z výzkumu vyplývá, že moravští klavíristé a učitelé tíhnou k svému krajanovi Hurníkovi více než klavíristé z jiných krajů, dokonce i z Prahy, která byla dalším místem jeho dlouholetého působení.

Z celkového součtu plyne, že pedagogové narození před r. 1968 se za dob svých studií, tj. v hluboké totalitě, setkávali s Hurníkem o něco častěji než mladší respondenti. Důvodem může být Sametová revoluce, po níž nastal příliv nových podnětů a pedagogických metod z celého světa. Další roli nesporně hrálo i to, jak čeští hudebníci stáli za svým pronásledovaným kolegou (viz kap. 2.1). Ještě více se tyto nůžky rozevírají v otázce samotné pedagogiky – jak často byli respondenti pomocí Hurníkových skladeb a instruktivních děl seznamováni s problematikou klavírního vyučování dětí. Téměř třetina respondentů narozená po r. 1968 s jeho skladbami při studiu pedagogiky nepracovala vůbec.

Stav hranosti a oblíbenosti Hurníkových skladeb je v současnosti vyrovnaný. Není rozdílu ve výsledku mezi generacemi, pokud jde o to, jak vnímají své okolí. S oblibou hrají Hurníka se svými žáky spíše starší respondenti; možným důvodem je generační tendence udržet tradici. Téměř tři čtvrtiny respondentů mladší generace Hurníka zařadí do repertoáru svých žáků alespoň občas, jak při běžné výuce, tak na soutěžích, což považují za velmi dobrý výsledek této otázky výzkumu. Jeho dílo se zřejmě ujalo a má poměrně velkou naději na udržení a pokračování.

I v tomto výzkumu zvítězila Hurníkova dovednost zaujmout slovem či hudebním vykreslováním nehudebních obrazů – nejvíce skutečně upoutává žáky na jeho skladbách jejich název. Toto je ovšem známá věc, že „...*student si radši zahraje skladbu, která se jmenuje např. Šumění lesa, než kdyby to byla jenom třeba etuda č. 3*“. (Ivan Klánský) Hned na druhém místě za názvem se umístila

zvukomalba, což krásně koresponduje s předcházející otázkou o oblíbenosti děl mezi respondenty.

Největší úskalí Hurníkových skladeb je podle respondentů ve čtení not a v pochopení struktury. Podíváme-li se na skladby náročnější, zejména zmiňovaný Džezík (viz příloha č. 3), nemůže nám to uniknout. Podle mého názoru má však Ilja Hurník přesně tento cíl: postavit před žáka nenápadně překážku, s jejíž pomocí jej naučí velmi důležitému vhledu do hudby. Přestože se žákům poměrně obtížně čtou noty a vhlíží do zvukové struktury, je zřejmé, že se mu jeho záměr povedlo realizovat velmi dobře, což ukazuje i oblíbenost děl v mém výzkumu.

Kvůli nízkému počtu respondentů a krátkosti dotazníku by bylo pošetilé vyvozovat z tohoto výzkumu nějaké zásadní závěry. Objevuje se tu však celá řada směrů, kam by se dalo do budoucna navázat: v kombinaci s důkladným hudebním rozbořem dotazník podrobněji strukturovat na jednotlivé oblasti a aspekty výuky dětí, oslovit širší skupinu respondentů, popř. zahrnout do výzkumu i žáky. Zásadním přínosem by určitě bylo zmapovat kusé a roztříštěné informace o Hurníkově životě mezi lety 1995 a 2013 a vytvořit jejich ucelenější přehled.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo najít a shrnout Hurníkovy pedagogické názory a zásady a prozkoumat oblibu jeho instruktivních děl u pedagogů klavíru. Podařilo se mi zmapovat vzorek respondentů – převážnou většinu učitelů ZUŠ z Moravskoslezského kraje a nezanedbatelnou menšinu ze Středočeského.

Přínos Ilji Hurníka spočívá zejména v tom, že uvedl zpět do pedagogického procesu výuky mladých interpretů přístup blízký největším osobnostem pedagogiky (Komenský, Rousseau, Carl Orff), v klavíru pak psychofyziologické školy (G. M. Kogan, G. G. Nejgauz, V. Kurz aj.) a přinesl podněty ze Západu v době, kdy jich byl v Čechách v oblasti výuky dětí nedostatek a výuka tak neměla dobrou úroveň; to způsobil totalitní režim.

Výzkum ukázal, že jak mladší, tak starší generace učitelů klavíru byla s Hurníkem seznamována více či méně během svých studií, někteří z nich i s jeho pedagogickými zásadami. Většina respondentů ráda dává Hurníka hrát svým žákům a překonává překážky ve čtení not i v chápání struktury jeho skladeb, na které naráží, což je dle mého názoru velmi dobrý výsledek.

Přílohy

Příloha 1: Fotografie Ilji Hurníka

Zdroj: wikipedia.org

Příloha 2: Veselý listonoš

VESELÝ LISTONOŠ DER FRÖHLICHE POSTBOTE MERRY POSTMAN

Allegro (♩ = 112)

The musical score is written for piano in 2/4 time. It consists of five systems of two staves each. The first system begins with a dynamic marking of *mf*. The second system includes a first ending bracket and a dynamic marking of *f*. The third system includes a dynamic marking of *mf* and a performance instruction marked with an asterisk. The fourth system includes a dynamic marking of *p*. The score concludes with a double bar line.

*) kotníkem ruky o víko
mit dem Handgelenk auf den Deckel klopfen
with the knuckle on the cover

4

5. 2. 1. 3. 5. ritard.

dim. pp

x P P P

5.

V tomto čísle je užito pedálu jako bícího nástroje.

In diesem Stück hat das Pedal die Funktion eines Schlaginstruments.

Comodo ♩ = 63

p

2 P x P x P 8¹ x P x 2

P x P x P 8¹ x P x 2 P x P x

f p

P 8¹ x P x 1 1 1 8¹

P x P x P 8¹ x P x

ritard. pp

P x P x P 8¹ x P x P x P x P x 8¹ P x

H 6329

Zdroj: HURNÍK, Ilja. Voršilská ulička

Příloha 3: Dotazník

Dotazník pro pedagogy ZUŠ

Jste narozen(a) před rokem 1968?

- ANO   NE

Pracujete pouze jako učitel(ka) klavíru?

- ANO   NE

Uvedte region místa svého působení.

Zaškrtněte váš typ/typy povolání:

- Učitel klavíru v ZUŠ
- Učitel HV na ZŠ
- Učitel HNa na ZUŠ
- Hudební lektor v DDM
- Učitel klavíru v DDM
- Učitel HV v alternativním typu školy (Montessori, Walsdorfská škola apod.)
- Učitel klavíru v alternativním typu školy (Montessori, Walsdorfská škola apod.)

Prosím zaškrtněte u následujících otázek vždy jednu odpověď.

---

1. Jakým způsobem jste se setkával(a) s klavírními skladbami Ilji Hurníka v začátcích svých studií klavíru?

- Vůbec jsem se s ním nesetkal(a).
- Pouze jsem je občas slýchal(a) na přehrávkách/koncertech.
- Slýchal(a) jsem na koncertech a hrál(a) jsem nějaké jeho skladby.
- Hodně často, aktivně, všude.

2. Byl(a) jste pomocí jeho skladeb obeznámen(a) s problematikou výuky klavíru? (Pokud jste nestudoval(a) klavírní pedagogiku, neodpovídejte.)

- Nikdy
- Občas
- Často
- Téměř vždy

3. Jak často se setkáváte s jeho skladbami v současnosti za svého pedagogického působení?

- Nikde, nijak.
- Pouze je občas zaslechnu na přehrávkách/koncertech.
- Žáci občas od něj skladby hrají.
- Hodně často, aktivně, všude.

4. Dáváte rád(a) skladby Ilji Hurníka hrát svým žákům?

- Nikdy
- Občas
- Často
- Téměř pořád

5. Pokud se váš žák účastní klavírní soutěže, volíte jako část repertoáru skladbu/skladby od Ilji Hurníka?

- Nikdy
- Občas
- Často
- Téměř vždy
- Soutěží se neúčastním

6. Co podle vaší zkušenosti upoutá na jeho skladbách žáky jako první, pokud jde o děti?

- Název/příběh
- Zvukomalba
- Nenáročnost
- Hudební průzračnost
- Výzva překonat překážky

7. V čem vidíte časté úskalí na skladbách Ilji Hurníka? Můžete zaškrtnout i více odpovědí.

- Ve čtení not
- V poloze ruky, prstokladu apod.
- V technice
- V kultuře úhozu
- V pochopení struktury
- V dynamice
- Ve zvukovém vyznění
- V pochopení formy skladby

Seznam literatury a internetových zdrojů

Literatura

- BÖHMOVÁ, Zdeňka. Kapitoly dějin klavírních škol. Praha. Supraphon, 1973. 184 s.
- HURNÍK, Ilja, Petr EBEN. Česká Orffova škola I. Praha. Editio Supraphon, 1982. 99 s.
- HURNÍK, Ilja, Petr EBEN. Česká Orffova škola II. Praha. Editio Supraphon, 1983. 53 s.
- HURNÍK, Ilja, Petr EBEN. Česká Orffova škola III. Praha. Editio Supraphon, 1972. 107 s.
- HURNÍK, Ilja. Cesta s motýlkem. Praha. Supraphon, 1970. 164 s. ISBN 80-7058-168-9
- HURNÍK, Ilja. Dětství ve Slezsku. Československý spisovatel. Praha, 1979. 273 s.
- HURNÍK, Ilja. Džezík. Praha. Editio Supraphon. 1982. 10 s.
- HURNÍK, Ilja. Jak se hraje na dveře a jiné muzikantské pohádky. Praha. Albatros, 1989. 92 s. ISBN 13-762-89
- HURNÍK, Ilja. Lístky vavřínové. Praha. Československý spisovatel, 1987.
- HURNÍK, Ilja. Umění poslouchat hudbu. CD. 25. 8. 2012. Praha, Supraphon a.s. vt 9269-2
- HURNÍK, Ilja. Voršilská ulička, cyklus snadných přednesových skladeb pro klavír. Praha. Panton, 1980. 14 s.
- KORTE, Oldřich František. Legenda svátečního přátelství. Praha. Nadace Lyry Pragensis, 1996. 109 s. ISBN 80-7059-012-2
- MALINA, Jaroslav. Ilja Hurník. Brno. Vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně, 1995. 208 s. ISBN 80-85834-03-0
- MILLAROVÁ, Petra. Ilja Hurník – Klavírní dílo koncertní a instruktivní. Praha. Akademie múzických umění, 2011. 52 s.
- SOUČKOVÁ, Aneta. Klavírní miniatury Ilji Hurníka a práce s nimi v hodině hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Hradec Králové. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 77 s.

Internetové zdroje

- Česká Orffova Společnost [online]. Praha: Česká Orffova společnost, 2018 [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/>
- DRÁPELOVÁ, Věra. Laskavý vykladač hudby Ilja Hurník. Zprávy. idnes [online]. 2003 [cit. 2017-09-04]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/laskavy-vykladac-hudby-ilja-hurnik-dtv-/hudba.aspx?c=A030725_144212_hudba_jup
- HURNÍK, Ilja. Umění poslouchat hudbu. In: Supraphonline [online]. Praha: Supraphon, 2012, 25. 8. 2012 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/3385-hurnik-umeni-poslouchat-hudbu>
- HURNÍK, Lukáš. Ilja Hurník: Hudba v genech. Vital [online]. Praha: Elpida, 2011, 5., 70 [cit. 2017-09-04]. Dostupné z: <http://vitalplus.org/ilja-hurnik-hudba-v-genech/>
- HURNÍK, Lukáš. Skryté hvězdy české klavírní školy: Pavel Štěpán a Ilja Hurník. Harmonie Online [online]. Praha: Muzikus, 2013, 21 [cit. 2017-09-04]. Dostupné z: <http://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/skryte-hvezdy-ceske-klavirni-skoly-pavel-stepan-a-ilja-hurnik-2.html>
- Ilja Hurník. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilja_Hurn%C3%ADk
- Ilja Hurník. Hurník [online]. [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <http://www.hurnik.cz/otec.html>
- NĚMEC, Věroslav. Ilja Hurník: Umění poslouchat hudbu. Harmonie Online [online]. Muzikus, 2005, 12.9.2005, 13 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/recenze/ilja-hurnik-umeni-poslouchat-hudbu.html>
- VANĚK, S. Ilja Hurník: Listování životem... In: Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2012, 25. 11. 2012 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10458348245-ilja-hurnik-listovani-zivotem/27.8/2017>

ZUŠ Ilji Hurníka, Praha 2. ZUŠ Ilji Hurníka [online]. Praha: ZUŠ Ilji Hurníka, 2018, 2018 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.zusihurnika.cz/page.php?part=skola&id=1>